

Láng Orsolya (1974) régész-muzeológus, az Aquincumi Múzeum munkatársa. Szakterülete a római provinciális régészet, ezen belül az urbanisztikai kutatások. Rendszeresen végez ásatásokat az aquincumi polgárvárosban és territóriumán.

Legutóbbi írása az *Ókorban*:
Villagazdaság Aquincum territóriumán: a Testvérhegyi villa
(2005/1–2).

Villa kilátással Feltárások a Csúcshegy oldalában

Láng Orsolya

1. kép. Késő római épületegyüttes falai feltárás közben
(a szerző felvétele)

2. kép. Az ásatás területe légifotón (Rákóczi Gábor felvétele)

A 2004–2008 között a Csúcshegy oldalán folyó feltárások során több mint 30 000 m²-en a közeli Árpád-kori faluhoz, Óbudaörshöz tartozó házat és kemencéket, továbbá egy őskori (rézkori) gödröt tártunk fel. A hegyoldal alsó részén került elő az a több helyiséges római kori kőépületet, amelynek maradványai annak köszönhetően fennmaradásukat, hogy a területet a későbbi korokban sohasem építették be, „csak” szántották. A vékony (néhol mindössze 10 cm) földréteg alatt csodával határos módon maradtak fenn a széles, földbe rakott kőfalak, omladékok, padlók (1–2. kép). Másutt azonban a meredek hegyoldalon folyton jelen lévő erózió miatt szinte teljesen eltűntek az épületrészek.

A feltárás eredményeinek kiértékelése ugyan még folyamatban van, de az már most megállapítható, hogy a terület római kori története a Kr. u. 2. századra nyúlhat vissza. Ebből az időszakból a későbbi római épület alatt, az itt csörgedező patak szomszédságában több földbe mélyített objektumot is feltártunk. Egyikük egy nagyméretű (szemét?)gödör, melyből igen sok kerámiatöredék, bronzedény, érmek és egy a hagyományos kelta női viselet részét képező, úgynevezett nor-pannon szárnyas fibula (ruhakapcsolótű) került elő (3. kép). A másik objektum egy félig földbe mélyített, egyik oldalán kőfallal is megtámasztott ház. Ebből szintén sok – elsősorban a helyi kelta lakossághoz köthető, de már római kori – kerámialelet került elő. Két sütőkemence is tartozik még a periódushoz. Az előkerült maradványok nagy valószínűséggel a patak túlsó oldalán korábban kutatott római kori falusias telep széléhez tartozhattak, amelynek ezen részét a Kr. u. 3. század utolsó évtizedeiben véget ért markomann-szarmata háborúk után felszámolták. A gödröket feltöltötték, a területet pedig – az Aquincum környéki egyéb villagazdaságokhoz hasonlóan – valószínűleg a városi vezetőréteg tagjai számára parcellázták fel.

Úgy tűnik azonban, hogy a felszámolt falu helye furcsa módon évtizedekig lakatlan volt, a nagy kőépületet csak a Kr. u. 4. században emelték. A több, különböző irányítású helyiségből álló, valószínűleg kerí-

tésfallal is rendelkező együttest legalább háromszor átépítették, egyes termeket megnagyobbítottak, újakat hoztak létre, másokat viszont megszüntettek. Az egyik helyiségben még egy kis szentélyt is berendeztek: egy kisméretű, mészkőből faragott fogadalmi táblát, amelyen az íját felhúzó Diana, a vadászat istennője látható, az egyik fal omladékából bontottuk ki (4. kép).

Az épülethez kőlapokkal burkolt udvar tartozott, ahonnan kézi malom, rengeteg hombár- és egyéb tárolóedény-töredékek, továbbá vaseszközök (vésők, balta, kések) és fegyvertöredék került elő (5–6. kép). A terület keleti szélénél pedig, meglepően jó állapotban, egy öntött padlójú szoba részlete került napvilágra, alatta fűtőcsatornákkal és a padlót tartó oszlopokat helyettesítő kúpcserpekkel. A szobát gazdagon díszíthették, erre utal a csatornából előkerült sok falfestmény- és stukkótöredék is. A fentiek alapján az épület nyugati része, annak helyiségei gazdasági rendeltetésűek lehettek, míg kelet felé a lakórészleget találjuk.

Elsősorban a keltezés, de az épületegyüttes funkciója szempontjából is fontos adat, hogy a feltárástól száznál több római kori, 98 %-ban 4. századi érem került elő. Az egyik helyiségben különösen nagy számban találtunk pénzérméket.

Az épületegyüttes funkciójáról egyelőre nehéz véleményt mondani, de az Aquincumot Brigetióval (az ókori Komárom–Szöny) összekötő út közelsége, a területen alkalmazott római telekosztási szabályok és nem utolsósorban a gyönyörű panoráma miatt nem kizárt, hogy egy villagazdaság egyik épületét találtuk meg a területen. A gazdasági eszközök nagy száma is erre utal. Ugyanakkor a sok érem miatt kereskedelmi forgalomra, azaz pl. útállomás jelenlétére is gondolhatunk. A szintén szép számban előkerült fegyvertöredék (nyíl- és dárdahegy) és a hagymagombos fibulák ugyanakkor katonai jelenlétet sugallnak.

Ezek értelmezéséhez érdemes röviden áttekinteni a Kr. u. 2–3. században a budai hegyek lankáin kiépült villagazdaságok késő ró-

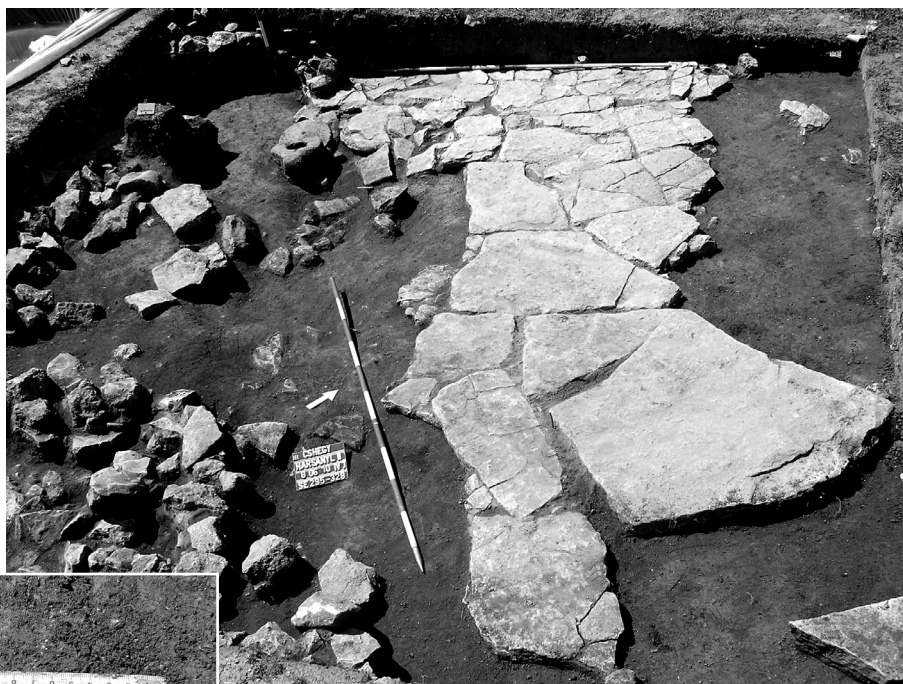
3. kép. Bronzedény töredéke kora római objektumból (a szerző felvétele)

mai történetét, melyekről sok esetben meglehetősen hiányosak az ismereteink. A jelenleg több mint 40 ismert gazdaság közül ugyanis sajnos egy sincs teljesen feltárva, nagyobb részük pedig régi ásatások során került elő. Néhány feltárási adatai (pél-

4. kép. Diana istennőt ábrázoló mészkőrelief feltárási közben (Lassányi Gábor felvétele)

dául az úgynevezett Békásmegyeri és Testvérhegyi villák) alapján azonban úgy tűnik, hogy a 2–3. században még a városi közép-és vezetőréteg tulajdonában lévő gazdaságokat kiürítésük után a katonák vették birtokba. Az egyre veszélyesebbé váló, a barbárok által veszélyeztetett Duna-menti határról feltehetően kisebb római csapategységeket vezényeltek a hegyoldalakon megbúvó egykori gazdaságokba, melyekről egyrészt szemmel tartható és könnyebben védhető volt a környék, másrészt ezeket kevés munkával meg is erősíthették, végül pedig – gazdaságokról lévén szó – még az önellátásukat is biztosítani tudták. Ezek alapján tehát elképzel-

5. kép. Kőlapokkal burkolt belső udvar (?) részlete a késő római épületben (a szerző felvétele)

6. kép. Csontnyelű vaskés (a szerző felvétele)

hető, hogy a római uralom késői időszakában a szóban forgó épületbe is bevette magát egy kisebb helyőrség.

Az újonnan előkerült épületkomplexum körül még rengeteg a nyitott kérdés, de az máris biztosnak látszik, hogy a meglepően késői (4. századi) leletek új adatokat szolgáltathatnak Aquincum késő római történetéhez.

Irodalom

- Póczy K., „A békásmegyeri villa és az Aquincum környéki villagazdaságok a markomann háborúk után”: *BudRég* 22 (1971) 85–102.
 T. Láng O., „Római kori beépítés nyomai a Csúcshegyi és a Testvérhegyi villák közötti területen”: *AqFüz* 12 (2006) 99–105.
 T. Láng O., „Középkori településnyomok és római kori épületmaradványok a Csúcshegy – Harsánylejtő területén”: *AqFüz* 14 (2008) 133–140.

Zsidi P., *Aquincum polgárvárosa*, Budapest, 2002.

Zsidi P. et alii, *Budapest római emlékei. Séták a római Budapesten* (Aquincum zsebkönyvek 4.), Budapest, 2006.